

Tantervfejlesztés és továbbképzés a könyvtár- és információtudományban*

Egy gazdag kis ország – Dánia – könyvtárosképző iskolájának tapasztalatairól számol be alábbi cikkünk. Ez az iskola tudja, hogy minden mozog, saját dotáltsága éppen úgy, mint a munkaerőpiac, a hallgatóság szakmai beállítottsága, a könyvtári-információs technika, sőt az együttműködési készség is. Ezért – egyebek között felmérésekkel, a fejlődési trendek figyelésével – állandóan informálódik, aminek nyomán úgy fejleszti-igazítja tanterveit és képzési kínálatát, hogy még az esetenként kedvezőtlen körülmények is fejlődésként hassanak az iskola életére-működésére.

A tantervfejlesztést nemzeti és európai összefüggéseiben tárgyaljuk. Minden tantervfejlesztésnek – kiindulásként – figyelembe kell vennie

- ▶ a hallgatók képzettségét, aspirációit, személyiség-szerkezetét, motivációit és valóságát;
- ▶ a munkaerőpiacot, annak fejlődését, a szakképzettségek iránti potenciális igényeket, valamint a továbbképzés igényeit;
- ▶ a könyvtárosiskolák erőforrásait, tekintettel az oktatók képzettségére, sajátos erősségeikre és szaktudásukra, valamint a technológiákra, a munkaerőre, az elhelyezésre stb. Elsősorban azonban az a fontos, hogy az iskolák képesek legyenek releváns célok megfogalmazására és azok végrehajtására.

Ez az a három biztos pont, amelyhez a tervezést, a végrehajtás ellenőrzését és végül a tantervfejlesztést viszonyítani kell.

A Dán Könyvtárosképző Iskola

A Dán Könyvtárosképző Iskola Kopenhágában található, s van egy kihelyezett tagozata Aalborgban. Ez Dánia egyetlen könyvtárosképző intézménye. Ebből következően az iskolának különböző feladatai vannak:

1. Könyvtáros diplomát nyújtó négyéves nappali alapképzés.
2. Információs szakemberek magiszteri diplomát (Master in Library and Informations Science = MLIS) biztosító kétéves nappali képzése, illetve négyéves távoktatása.
3. Könyvtári asszisztensek öthetes képzése a könyvtárak adminisztratív munkaköreire.
4. Egyéves, egyetemi diplomára épülő posztgraduális képzés szakkönyvtárosok részére.
5. Továbbképzések szervezése.

6. Kutatások a könyvtári és információs szolgáltatók szektorában az iskola erőforrásai 20%-ának erejéig.

7. A könyvtár- és információtudományi irodalom központi könyvtári funkciójának ellátása.

8. Konzultációs munkák, tanfolyamok stb. eladása.

1983 óta a felvett hallgatók száma a négyéves alapképzésre évente 200 fő volt: 140 Kopenhágában és 60 Aalborgban. Ez 45%-os csökkenést jelent a 80-as évek eleji helyzethez képest. Az ezáltal felszabadult erőforrások csaknem teljes egészükben az iskola továbbképzési tevékenységét erősítették meg.

1990-ben indult a magiszteri program két csoporttal, összesen 40 fővel. 1991-ben kezdődik a négyéves magiszteri távoktatás. A magiszteri diploma megszerzésének lehetősége az utóbbi évek legfontosabb fejleményeként minősítendő: új távlatokat nyit az európai együttműködés előtt, különösen ami a cse-reprogramok és a tantervfejlesztések lehetőségeit illeti. A legfontosabb mégis az, hogy a végzett hallgatók diplomáját másutt is elfogadják.

Az elmúlt három évben az iskola szolgáltatásainak egy részével kereskedni is kezdett. Ez ugyan nem a legfőbb tevékenység, de ösztönöz a flexibilitásra, s a tanárok számára új és igényes lehetőségeket kínál.

Alapképzés

Az 1985-ben bevezetett új tanterv döntő változásokat idézett elő a könyvtárosi alapképzésben. 1985-ig a hallgatók két párhuzamos szakra nyertek felvételt. Az egyik a közművelődési könyvtárakat célozta meg, a másik a szak- és kutatóintézeteket.

Az új tanterv a flexibilitást és a választás szabadságát kívánta megvalósítani. A hangsúly az elméletre és a módszerekre (önálló tanulás, modulokba szervezett oktatás, vizsgák és értékelések minden tárgyból) került.

1989-ben újra változott a tanterv, s jelenleg is egy újabb készül. Ez a gyakorlati periódus további csökkentéséhez fog vezetni. Korszakunkban a tanterv változása és revíziója szükségképpen folyamatos.

* Előadásként elhangzott a Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolán (Szombathely, 1991. október 21.).

Az alapképzést sokszor bemutatták már a szakirodalomban [1], így csak néhány szó essék róla.

Az első félév neve: *Kultúra és információ a társadalomban*. A másodiké: *Alapkurzus a könyvtár-tudományban*. A harmadik félév gyakorlati időszak. A negyedik félév az állományalakítás és -közvetítés jegyében telik el.

E négy félév az információs és könyvtári rendszer témáit történeti és szociológiai szempontból közelíti meg. Az elméleti szempont az osztályozás, a bibliográfia, a katalogizálás és a tájékoztatás oktatása közben válik vezérlővé (pl. az osztályozásban fontosabb az elmélet, mint valamilyen speciális rendszer megtanulása). Az állományalakítás problémáinak oktatása a szak-, szép- és gyermekirodalom sajátosságaihoz igazodik. Az első két évben a hallgatók kutatási módszereket és statisztikát is tanulnak.

Az ötödik és hatodik félév integrált egésznek tekinthető. A hallgatók e félévekben kezdenek specializálódni. Az oktatás egy része azonban általánosan kötelező. Így minden hallgatónak fel kell vennie gazdasági és adminisztrációs tárgyakat. Ugyancsak kötelező tárgy az az alapvető információtudományi stúdium, amely különös hangsúlyt fektet a használók és az információs rendszerek közötti interakcióra. Fontos szerepet játszik az extenzív információkeresésre és információk technológiára orientált tantárgy is. Ennek fő célja, hogy képessé tegye a hallgatókat komplex, elsősorban számítógépes keresések végrehajtására és elemzésére, illetve az indexelés elméletének és problémáinak mélységi elsajátítását biztosítsa számukra. A szakértő rendszerek, a mesterséges intelligencia és az adatbázisok tervezése szintén preferált terület. Majdnem egy egész félévet vesz igénybe, s szinte teljesen számítógépen alapul.

Az iskola legátfogóbb szabadon választható tárgyai a különféle szakterületek információival és irodalmának kutatásával kapcsolatosak. Minden hallgató egy-egy tudományterületre specializálódik, és a benne való információkeresés problémáit vizsgálja egy vagy több témához kapcsolódóan. Ennek az oktatásnak jelentős része az online keresés révén realizálódik.

A hetedik és nyolcadik félévben a hallgatóknak már valóban specializálódniuk kell érdeklődésüknek és elhelyezkedési kívánságaiknak megfelelően. A hetedik félévben e célból mindenkinek két szeminárium-sorozatot kell látogatnia a választott szakterülethez kapcsolódóan. A nyolcadik félévben készül a szakdolgozat egy különösen alaposan tanulmányozott terület témáiból.

Az alaptanterv legfőbb trendje az, hogy az intézményekhez, gyakorlati munkához, képzéshez stb. kapcsolódó tanterv helyett egy olyat hozzon létre, amely a szakma kardinális elméleteihez és metodológiájához kötődik. A másik fontos trend, hogy a tanterv jórészt az új információs technológiákon alapul [2]. Lehetetlen diplomát szerezni úgy, hogy valakinek nincs elég ismerete és készsége az online kereséssel, automatikus indexeléssel, szakértői rendszerek-

kel, az interfészek problémáival, az adatbázisokkal és táblázatkezelőkkel kapcsolatban. Annak a hallgatónak, aki információkereséssel és információs technológiákkal kapcsolatos területekre szakosodik, sok lehetősége van specializáltabb munka vállalására. Az információs technológia eddig bizonyos fokig rejtve szerepelt az írott tantervben. Ezért került sor a vele kapcsolatos elemek integrálására [3].

A magiszteri program

1990-ben indult az információtudományi magiszteri program. Így a jövőben Dániában a könyvtár- és információtudományi oktatás maximálisan 5–6 évig is eltarthat.

Ebben az oktatási formában előfeltétel, hogy a jelöltek számítógép-alkalmazási, rendszertervezési és vezetési munkakörökben dolgozzanak. Ezek azok a területek, amelyek a 80-as években a legjobb elhelyezkedési lehetőségeket kínálták.

A magiszteri program a nappali tagozaton négy félévből áll. Az első félév az információtudománnyal mint diszciplínával és az információkeresés elméletével foglalkozik. Az információkeresés elmélete az információs igények természetének tanulmányozását helyezi előtérbe. Ez a félév egyik magja. A másik: a problémák elemzése és modellálása. Ezekkel kapcsolatban kap hangsúlyt az indexelés és osztályozás elmélete.

A második félév témája az információs menedzsment és információs gazdaságtan. Ez a félév négy tárgyból és szemináriumból áll. Az első tárgy az információs menedzsment. Az elemzéshez mint az információs rendszerek tervezésének hátteréhez teremt elméleti kereteket. A második, szemináriummal kiegészített tárgy az információgazdaság és -marketing. A cégek és szervezetek információs menedzsmentjének és információs rendszereinek gazdasági szempontjai kapnak benne különös hangsúlyt. A harmadik tárgy az információs technológiák egy szervezetben való bevezetésének lehetőségeit és hatásait vizsgálja. A negyedik szeminárium, s mint ilyen, a számítógépes statisztikai és értékelési módszerekkel foglalkozik.

A harmadik félévben kerül terítékre a tervezés, indexelés, információkeresés, az információ értéknövelése (value-added information) és az interfész. E félév során az eddigieknél sokkal gyakorlatibb módon kombinálódnak az első két szemeszter elméleti elemei. Egyébként négy tantárgyból áll. Az első: a tervezési eljárások. Benne a hangsúly az adatbázisok és interfészek tervezésén van. A második az osztályozó és indexelő nyelvek kezelése. Ezen belül olyan témák vannak, mint a tezauruszépítés, automatizált indexelés, kontrollált szótárak és természetes nyelvek. A keresési interjúk technikái és a keresési stratégiák ugyancsak helyet kapnak e tárgyban. A harmadik tárgy tartalmazza az információk értéknövelésével kapcsolatos ismereteket. Szerepel e

félévben a rendszerdokumentáció építése és a bibliometria is. Az utolsó, *negyedik* félévet magiszteri diplomadolgozat írására fordítják a hallgatók. E dolgozatnak bizonyítania kell a tudományos munkára való képességet.

A tanterv célja, hogy a hallgatók képességeket és szakértelmet szerezzenek az alábbi területeken:

- információs igények felmérése,
- szervezetek információs stratégiákra és információs menedzsmentre vonatkozó igényeinek elemzése,
- információs stratégiák kivitelezése,
- az információs menedzsment különböző aspektusai,
- az információkeresés pszichológiai és nyelvészeti elemei,
- információs technológiák használata,
- információkeresés haladó fokon,
- információs rendszerek kialakítása, tervezése és menedzsmentje,
- rendszerelemzés,
- alkalmasság a kutatásra.

Ez a magiszteri program abban különbözik a többi hasonlótól, hogy tudományos bevezetést ad az információtudományba, egyaránt hangsúlyozza az információkeresés elméleti és gyakorlati szempontjait, előtérbe állítja az információs rendszerek tervezésének és értékelésének gyakorlati oldalát.

A magiszteri program hallgatóinak fele gyakorló könyvtáros vagy felsőoktatásban dolgozó szakember, a másik fele közvetlenül az alapképzésből jön.

Mivel a magiszteri program iránt rendkívüli érdeklődés nyilvánult meg, 1991-ben elindult a program négyéves, távoktatásra alapozott változata is. A tanterv tartalmilag a nappali tagozatával azonos, de a tanórák száma jóval alacsonyabb. Az oktatás 3–4 kétnapos szemináriumról fog állni. A tanárok és a diákok közötti folyamatos kapcsolat telefonon, telefaxon, levelezéssel és a közeli jövőben számítógépes kommunikáción keresztül valósul majd meg.

Továbbképzés

A továbbképzési tevékenység a 80-as évek elején lendült fel, a felvett hallgatók számának csökkentésével párhuzamosan. 1980-ban az iskola 1100 résztvevő számára 95 hetet, 1986-ban pedig 2650 résztvevő számára 265 hetet kitevő programot realizált. 1988-tól a programhetek abszolút száma csökkent, 1990-ben 190 hetet tett ki. A következő év további csökkenést fog hozni.

A továbbképzés nagyon sok tárgyat és témát ölel fel. Vannak olyan tanfolyamok, amelyek a képzésben szerzett ismereteket egészítik ki, különösen az új információs technológiák vonatkozásában (számítógépes technológiák, online információkeresés, új médiumok, CD-ROM stb.). A tanfolyamok további kategóriája az alapképzettség szintjét emeli fel. Például nyolchetes tanfolyamok a gyermek- vagy a

zenei könyvtárosságról, a mérési módszerekről, költségvetési technikákról, illetve egy tizenégy hetes tanfolyam az információkeresés, információs technológia és az információs erőforrások menedzselése területéről. A harmadik kategóriába azok a felfrissítő tanfolyamok tartoznak, ahol a résztvevők az új fejlődési eredmények fényében újíthatják meg tudásukat.

Bár a tanfolyamok nagyon sok területre terjednek ki, a primet az információs technológia, az online keresés és a menedzsment viszi. Az információs technológiai tanfolyamok kifejlesztésére az iskola rendkívüli támogatást is kapott [4].

A továbbképzés az iskola számára azért fontos, mert rajta keresztül kerülnek kapcsolatba tanárai a könyvtári és információs valósággal.

A tanfolyamok iránt nagy az érdeklődés. A továbbképzés programjával kapcsolatos viták néha nagyon mélyek; minthogy a kínálat mindig korlátozott, míg az igények korlátlanok látszanak. Különösen a közművelődési könyvtárakban dolgozók, a gyermek- és zenei könyvtárosok kritizálják az iskolát az általa priorizált területek és témák miatt, mivel nem egészen indokolatlanul, újabb és nekik szánt választékban is bővülés figyelhető meg.

A legtöbb tanfolyam egy héttől, néhány azonban meglehetősen hosszú, négy héttől tizenegyig terjed. De a tendencia: a tanfolyamok rövidebbé, intenzívebbé és decentralizálttá tétele.

A fent leírt továbbképzéseken nincs részvételi díj. Csak az oktatási anyagokért kell fizetni.

Az iskola évente egyszer teszi közzé a továbbképzés programját. Minden évben sok újszerű tanfolyam indul, részben az igények miatt, részben az oktatási modulok folyamatos fejlesztésének köszönhetően. A továbbképzés és az alaptárgyak között szoros a kapcsolat.

A munkaerőpiac

Az elmúlt 15 évben Dániában a munkanélküli könyvtárosok aránya elég magas volt, a 80-as évek közepén 15 és 20% között mozgott. Ez volt a fő oka annak, hogy a könyvtárosképző iskola kevesebb hallgatót vett fel.

Az 1981 és 1985 között végzett évfolyamok nagyon magas munkanélküliségi aránnyal néztek szembe. Attól kezdve a helyzet nagymértékben javult.

Az iskola az 1977–1988 között diplomát szerzett hallgatói elhelyezkedéséről felmérést készített [5]. Ennek néhány eredménye itt is érdekes lehet.

A munkaerőpiac változásai világosan tükröződnek a felmért évfolyamok elhelyezkedésében. A régebbi évfolyamok végzettjeinek többségét a nyilvános szektor alkalmazta – 4–5%-os munkanélküliségi aránnyal, ami igazán nem nagy. A későbbi évfolyamok esetében tekintélyessé válik a munkanélküliségi arány, és az eddigiektől nagyon elüt az elhelyezkedés. Évről évre csökken a közművelődési

könyvtárak felvevőképesége, miközben a magán-szektoré és a nem hagyományos alkalmazási területeké nőttön nő. A felmért 12 évfolyam végzeteinek egynegyedét a közművelődési könyvtári rendszeren kívül alkalmazták. Mindenesetre nagyon hamar érezhetővé fog válni annak hatása, hogy csökkent a felvett hallgatók száma.

A felmérés a jelenlegi álláshelyzet és a jövőbeni elképzelések közötti kapcsolatot is felderítette. A nem hagyományos álláshelyek népszerűsége a későbbi évfolyamoknál jelentősen megnövekedett, bár ez a népszerűségi index egyetlen évfolyamnál sem lépte túl az 50%-ot. Ugyanakkor a közművelődési könyvtárakban dolgozó végzett hallgatók nagymértékben elégedettek. A munkánélküli könyvtárosok is előnyben részesítik ezt a szektort.

A felmérésből kitűnt, hogy a közművelődési könyvtári szakosodásuk között magasabb a munkánélküliek aránya. Ez nagyon fontos a tantervfejlesztés szempontjából, mert felveti az iskola etikai felelősségét a szakosodási javaslatokat illetően.

A munkaerőpiacra kapcsolatos információ különösen érdekessé válik a könyvtárosok korábbi döntéseivel való összevetésben. Szembetűnő a hasonlóság. A könyvtárosképző iskola hallgatói által hozott döntések nagyon közel állnak a fentebb kifejtett preferenciákhoz. Más szavakkal: az iskola által az utolsó félévekben a hallgatók számára ajánlott lehetőségek nagymértékben meghatározzák a választásokat és a viselkedést a munkaerőpiacon.

A magánszektorban elhelyezkedett könyvtárosok nagyon aktívak voltak az állásszerzésben. Ezt dokumentálja az is, hogy csak kevesebb mint egyötödük került véletlenül ebbe a szektorba.

Ugyancsak érdekes az iskola számára, hogy a könyvtárosok milyen típusú továbbképzésekben vesznek részt. Rendkívül magas azoknak a száma, akik az iskola által kínált továbbképzéstől független oktatási formákban tárgyják ismereteiket. A végzettség csaknem egynegyede jár vagy járt hosszú tanfolyamra, leggyakrabban az elektronikus adatfeldolgozás és a kereskedelem témaköréből.

Természetesen nem könnyű feladat a jövő munkaerőpiacát jellemezni, de hangsúlyozzuk, hogy ez nyitott piac, amelyet csak kismértékben monopolizálnak a szakszervezetek. A széles értelemben vett információs funkciók egyre pertinensebben jelentkeznek mind a nyilvános, mind a magánszektorban. De nehéz megmondani, hogy melyik, az általánosító vagy a specializáló megközelítés a megfelelőbb az információs munkához. Minden bizonnyal a jövőben sok olyan állás jön létre, amelyet előzetesen nehéz definiálni, s így szinte lehetetlen lesz meghatározni, hogy milyen tanterv lenne a legmegfelelőbb [6].

A magánszektor menedzserei az információs állásokra való munkaerő-toborzáskor nem egy meghatározott képzettséget tekintenek a legfontosabb tényezőnek. Inkább arra törekcsenek, hogy a jelöltek az általános képzettség és az elemzőképeségek

bizonyos szintjével, a gyakorlat és meghatározott attitűdök speciális kombinációs képességével rendelkezzenek. A hagyományos könyvtári képzettség nem fontos sok menedzser szemében. A tantervfejlesztésnek ezért vizsgálnia kell a képzettség, a hallgatók attitűdjei és személyiségszerkezete közötti összefüggéseket.

A könyvtárosok eddig mintegy monopolizálták az információs munkaterületek bizonyos szegmenseit, elsősorban azokat, amelyek hagyományosak (pl. információkeresés). Ennek ellenére van és lesz is sok olyan munkaterület, ahol a könyvtárosoknak vetélkedniük kell a tanárokkal, közgazdászokkal, mérnökökkel és marketingesekkel, mégpedig a maitól és tegnapitól erősen eltérő bázison. Egy dán vizsgálat [7] jelzi, hogy a könyvtárosi képzettségnek van néhány olyan eleme (pl. a szervezés, információkeresés, rendszerszerű megközelítés), amelyet a könyvtárosok szaktudásnak tartanak, sok menedzser viszont nem tekint alapvető képzettségnek. Magyarázat lehet erre az, hogy a privát cégek menedzsereinek gyakran határozatlan és homályos képük van a könyvtárosokról.

Még mindig él a hagyományos női könyvtáros képe. S persze ez él az iskola egyes hallgatói fejében is, akik számára nehézség, hogy a szakmai profilt másként azonosítsák, mint ahogyan azt a helyi közművelődési könyvtárban felfoghatták.

A könyvtároshallgatók és elhelyezkedési preferenciáik

1988-ban, 1989-ben és 1990-ben kis kérdőíves felmérés készült a kezdő könyvtároshallgatók körében. Ennek egyik kérdése az elhelyezkedési preferenciákra vonatkozott [8]. Az e kérdésre adott válaszok nagyon fontosak az iskola számára, mivel ezek fejezhetik ki az oktatás tartalmának, a hallgatók elvárásainak és preferenciáinak kapcsolatát.

A válaszokból kiderült, hogy a cégeknél való elhelyezkedés élvez prioritást. 1989-ben a hallgatók 59, 1990-ben pedig 56%-a nyilatkozott így. A nyilvános szektorban végzett könyvtári munka népszerűsége csökken. 1989-ben a hallgatók 35%-a kívánt közművelődési könyvtárban dolgozni. Ez 1988-hoz képest 7%-os esést mutat. 1990-ben 21% választotta a kutatóintézeti és szakkönyvtárakat, 1988-ban 27%.

A felmérések summázata: az új hallgatóknak egészen más elképzelésük van az elhelyezkedésről, mint akik 5–6 évvel ezelőtt kezdték meg tanulmányaikat [9].

A nőhallgatók aránya hosszú évek óta 70% körül mozog. Fel kell tételezni, hogy egy megváltozott arány előnyösen hathatna az oktatás átférmálására, mivel a magánszektorban és az információs technológia terén a preferenciák nemek szerint különböznek. Ennek vizsgálata folyamatban van.

Az elkövetkező évek és az európai kontextus

Az elkövetkező évek több nagy kihívást jelentenek az iskola számára. Közülük az első az a kellemetlen és kérdéses feladat, amely közös a többi közintézménnyel, vagyis a létszámcsökkentés. Ez az iskola részlegeinek és az adminisztrációnak folyamatos átszervezését követeli meg, miközben arra is figyelni kell, hogy 5–7 év múlva újra nagy szükség lesz könyvtárosokra.

Az információs technológia fejlődése és a munkaerőpiac feltételeinek ezzel járó alakulása is mind gyakoribb változásokat fog előidézni a könyvtárosképzés tartalmában és szervezetében. A tanterv új rendszerével az iskolának mindenestre lehetősége nyílik arra, hogy a korábbinál rugalmasabban alkalmazkodjék ezekhez a változásokhoz, és aktívabban vehessen részt bennük. A megteendő lépések ütközni fognak a személyzet egy részének szubjektív érdekeivel. Ebből konfliktusok várhatók.

Az iskola hosszú évek óta sok országgal kooperál. Az északi országoknak van egy NORDPLUS-nak nevezett programja, amelynek keretében hallgató- és oktatócsere folyik, tanfolyamok és szemináriumok szerveződnek. Noha a könyvtárosok és információs szakemberek képzése az egyes országokban nagymértékben különbözik egymástól, mégis megegyezés született a másik iskolában végzett munka kölcsönös elismeréséről. A tanterv szintje az, ami itt döntő, s nem az oktatás egyes elemeinek pontos illesztése egymáshoz.

Az ERASMUS programban kevesebb a tapasztalat. Azonban már így is eljuthatott néhány hallgató az angol könyvtár- és információtudományi iskolákba. Az ottani tanulmányok ugyancsak beszámítanak a dán oktatásba.

Az ERASMUS program keretében az iskola néhány más európai ország könyvtár- és információtudományi iskolájával is szívesen létesítene hivatalos kapcsolatot, és tapasztalatai alapján bátorítaná a diákcserét a megközelítőleg azonos szinten levő oktatási intézmények között a tanulmányok vice versa elfogadásával. Esetleg kisebb hálózatok is létesülhetnének a dán iskola és más országok néhány iskolája részvételével. A kisebb hálózatban kisebb a bürokrácia is.

Az európai országok tantervi programjai nagyban különböznek egymástól a tartalom, hatókör, szint és szervezeti keretek tekintetében [10]. Mindez nehezíti teszi az együttműködést, amelyre ennek ellenére szükség van. Főként azért, mert az összes iskola tantervfejlesztése kényszerűen ugyanabba az irányba mutat, azaz az új információs technológiát minél nagyobb mértékben kell az oktatásba bevenni. Az európai iskolák ezen az alapon könnyebben tárgyalhatják meg tanterveik harmonizálásának kérdéseit, még ha a tradíciók miatt évekbe telhet, amíg egyezésre jutnak. Egyszerű és pragmatikus lépés lehetne ezen az úton meghatározott tankönyvek elfogadása.

Dániában máris megtételre került néhány lépés ebbe az irányba. Így pl. az iskola magiszteri programjában elsősorban a nemzetközileg jól ismert tankönyvek használatosak, a kötelező irodalom pedig a szakma magfolyóirataiból adódik.

Emellett – főként az alapképzésben – egy sor saját készítésű tankönyv is van, némelyik más skandináv könyvtárosiskolákkal együttműködve készült. Hasznos volna egy tananyagbank létesítése is.

Demográfiai okokból az eljövendő években a legtöbb országban hallgatóhiánnyal kell számolni. A hallgatókért szinte versengeni kell majd. És a könyvtárosiskolákat nem nagyon jellemzi a marketingben való jártasság. Az egyik alapvető kérdés, amelyre válaszolni kell: milyen szinten tartalmazhatja egy-egy tanterv mind a hagyományos könyvtárossághoz, mind az információkereséshez és az információs technológiához kapcsolódó témákat. Kihívás a javából, hogy egy olyan technológiára alapozott tanulmányi terv szülessen, amely mind a nyilvános, mind a privát szektorban használható. Ebben azonban célszerű lesz megőrizni a hagyományos könyvtárossághoz kapcsolódó hangsúlyokat, minthogy a túlzott menedzsment, információs technológia, marketing és számítógép-tudomány veszélyeket is rejt magában. Vannak más intézmények, amelyek alkalmasabbak ezek oktatására [11].

Mindent egybevetve, legalább az alábbi képességek megszerzésének lehetőségeit kell a tantervbe építeni.

Elemzési készség: ehhez a hallgatóknak rendszertervezést és -szervezést, értékelési módszereket, technológiai értékelést, keresési stratégiákat, információgazdálkodást s talán elsősorban adatbázis-tervezést kell tanulniuk.

Döntési készségek: a hallgatók tanulják meg elemezni az intézmények információs politikáját és információs szükségleteit, mégpedig a szélesebb értelemben vett információpolitikai összefüggésekben is. Azzal is tisztába kell jönnünk, hogy az információs technológia miként járulhat hozzá a szolgáltatások javításához.

Technikai készségek: a hallgatóknak ismerniük kell a számítógépes technika és a számítógépalkalmazások különböző aspektusait, érteniük kell az információ átvitelére szolgáló rendszerek kiválasztásához, megtervezéséhez és megvalósításához, illetve a hálózati rendszerek kifejlesztéséhez.

Kommunikációs készségek: a hallgatóknak meg kell állniuk a helyüket az interperszonális kapcsolatokban, vezetési technikákban, a felhasználók képzésében és a marketingben. Azzal is tisztában kell lenniük, miként hidalható át a számítógép-tudomány és az információtudomány közötti hézag [12].

Az európai együttműködés legszebb eredménye az lenne, ha olyan közös európai magiszteri fokozat valósulna meg, amelyet minden országban elismernek. A vendéghallgatók az iskolák legjobb diákjai közül kerülhetnének ki, az oktatói és kutatói személyzetet pedig 2–3 évre lehetne külföldre küldeni. A munkanyelvnek feltétlenül az angolnak kellene lennie.

Európai kontextusban a dán iskola tanfolyamokat és szemináriumokat tud felajánlani a könyvtár- és információtudomány hagyományos területeiről. Az iskolának ehhez megvannak a szükséges szervezeti keretei és szellemi erőforrásai. Vannak tanárai, akik képesek angolul és németül kommunikálni. Ezek a térítéses tanfolyamok különösen érdekesek lehetnek az olyan országok könyvtárosai és információs szakemberei számára, ahol a könyvtári rendszerek és a képzés fejlődése többé-kevésbé hiányos. Az iskola továbbképzési tevékenysége viszonylag kis erőfeszítéssel terjeszthető ki akár egész Európára. E tekintetben a könyvtártudomány "lágyabb" területei és a "keményebb" információs technológia témái egyaránt számításba jöhetnek.

Irodalom

- [1] KAJBERG, L.: Sticking into the watershed for 12 years: towards restructured librarianship and information science programmes in Denmark. = Education for Information, 3. köt. 1985. p. 219–236.
PORS, N. O. – KAJBERG, L.: Education for acquisitions. = Library Acquisitions: Practice and Theory, 10. köt. 1986. p. 141–149.
PORS, N. O.: Employment patterns, the labour market and students preferences. = Libri, 40. köt. 1990. p. 112–126.
- [2] JOHANSEN, C. G.: New trends in education and training of information specialists in Denmark. = Informationsspezialisten für Europa. Ed. Leroy-Ross, E. – Gierschmann, R. Hannover, 1989. p. 188–197.

- [3] STARRE, J. H. E.: Information technology content of initial professional education and training for librarianship in the European Community. Study prepared for the Commission of the European Community by the IFLA and Institutions. Amsterdam, 1990.
- [4] KAJBERG, L.: Stand der Fort- und Weiterbildung von Informationsfachkräften in Dänemark. = Informations-spezialisten für Europa. Hannover, 1989. p. 358–365.
- [5] PORS, N. O.: Mod bedre tider: Biblioteker og arbejds-markedet. Copenhagen, 1989.
- [6] CAWKELL, A. E.: Job identification and education for the new information profession. = Curriculum development in information science to meet needs of the information industries in the 1990s. London, The British Library, 1989. p. 16–23.
- [7] LORENTSEN, G.: Det nye arbejdsmarked for biblioteker: Muligheder og begrænsninger. Unpubl. Research Report, 1990. jún.
- [8] PORS, N. O.: De bibliotekstuderende argang 1988–1990. Copenhagen, 1990.
- [9] BRUYNS, R. A. C.: Study motivation, work orientation and "personality structure" of future librarians. The Hague, 1989.
- [10] PRYTHORCH, R.: Editorial: Europe in 1991. = Outlook on Research Libraries, 1990. dec. p. 1–2.
- [11] BRITTAIN, M.: Implications for education and training. = Curriculum development in information science to meet the needs of the information industries in the 1990s. London, The British Library, 1989. p. 153–206.
- [12] DOSA, M. L.: Education for new professional roles in the information society. = Education for Information, 3. köt. 1985. p. 203–217.

Fordította: Murányi Péter

ORSZÁGOS MŰSZAKI KÖNYVTÁR CD-ROM TANFOLYAMOK

1992. október

okt. 5.	9.00-12.30	Bowker Plus szoftver, BIP, Ulrich's, VLB adatbázis
okt. 8.	9.00-12.45	Dialog OnDisc szoftver, COMPENDEX adatbázis
okt. 12.	9.00-10.30	SilverPlatter szoftver
	11.00-12.30	NTIS adatbázis
okt. 19.	9.00-12.45	UMI szoftver és INSPEC adatbázis
okt. 22.	9.00-10.30	SilverPlatter szoftver
	11.00-12.30	CHEM-BANK/RTECS adatbázis
okt. 26.	9.00-12.45	Dialog OnDisc szoftver, COMPENDEX PLUS adatbázis
okt. 29.	9.00-12.45	Dialog OnDisc tezauruszhasználat és Metadex Collection adatbázis

Felvilágosítás: OMK-Tájékoztatás
Budapest, VIII. Múzeum u. 17. I. emelet
Telefon: 138-4089